

پایش ملی محیط کسب و کار ایران تابستان ۱۳۹۶

معاونت اقتصادی

مرکز آمار و اطلاعات اقتصادی

(دوره چهارم)

آذر ۱۳۹۶

فهرست مطالب

۳	.....مقدمه
۴	.....چکیده نتایج
۵	..... بخش اول: روش‌شناسی گزارش
۵	..... معرفی مؤلفه‌های طرح پایش
۹	..... طرح نمونه‌گیری
۱۳	..... محاسبه شاخص‌ها و زیرشاخص‌های محیط کسب‌وکار
۱۳	..... آشنایی با نظریه عمومی کارآفرینی شین
۱۵	..... بخش دوم: جداول آماری، نمودارها و تحلیل آماری
۱۵	..... شاخص ملی محیط کسب‌وکار
۱۵	..... شاخص بخشی محیط کسب‌وکار
۱۸	..... شاخص استانی محیط کسب‌وکار
۲۳	..... شاخص ملی محیط کسب‌وکار بر اساس رشته فعالیت اقتصادی
۲۵	..... شاخص ملی محیط کسب‌وکار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و اتاق‌ها
۲۷	..... شاخص ملی محیط کسب‌وکار بر اساس مدل کارآفرینی شین

مقدمه

محیط کسب و کار به مجموعه عواملی گفته می‌شود که بر عملکرد یا اداره بنگاه‌های اقتصادی مؤثر هستند اما تقریباً خارج از کنترل مدیران بنگاه‌ها قرار دارند؛ عواملی نظیر قوانین و مقررات، میزان بارندگی، فرهنگ کاری در یک منطقه و ... که در کشورها و مناطق جغرافیایی گوناگون، در هر رشته کاری و نیز در طول زمان متفاوت هستند. امروزه، بهبود محیط کسب و کار یکی از مهمترین راهبردهای توسعه اقتصادی هر کشور به شمار می‌رود و علاوه بر آن هر چه محیط کسب و کار یک کشور شرایط بهتری داشته باشد، بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی بیشتر و هر چه بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی در جامعه‌ای بیشتر باشد، عملکرد اقتصاد آن کشور و خلق ارزش و ثروت در آن جامعه نیز بیشتر می‌شود. با این حال بهبود محیط کسب و کار، نیازمند برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری مطلوب است، که دستیابی به این مهم نیازمند وجود فرایندی مستمر برای پایش و سنجش وضعیت محیط کسب و کار هر کشور است.

در همین راستا و در سال ۱۳۹۰، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار را تصویب کردند. به موجب ماده ۴ این قانون: «اتاق‌ها موظفند به منظور اطلاع سیاست‌گذاران از وضعیت محیط کسب و کار در کشور، شاخص‌های ملی محیط کسب و کار در ایران را تدوین و به‌طور سالانه و فصلی حسب مورد به تفکیک استان‌ها، بخش‌ها و فعالیت‌های اقتصادی، سنجش و اعلام نمایند». اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران در قالب اجرای یک طرح پژوهشی در سال ۱۳۹۴، نسبت به شناسایی و معرفی شاخص‌های ملی پایش محیط کسب و کار اقدام نمود و اجرای طرح ملی پایش محیط کسب و کار را در اواخر سال ۱۳۹۵ با همکاری اتاق‌های تعاون و اصناف ایران در دستور کار خود قرار داد.

گزارش حاضر، چهارمین گزارش فصلی است که اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی با رویکرد تلفیق داده‌های پیمایشی با داده‌های آماری بر اساس نظریه عمومی کارآفرینی شین^۱ ارائه نموده است. در این گزارش، داده‌های پیمایشی حاصل از ادراک سنجی از وضعیت مؤلفه‌های محیط کسب و کار کشور در بهار ۱۳۹۶، از ۲۰۱۱ فعال اقتصادی زیرمجموعه سه اتاق و با استفاده از روش تکمیل پرسشنامه الکترونیکی (CAWI^۲) و همچنین آمارگیری تلفنی با کمک رایانه (CATI^۳) صورت گرفته است و داده‌های آماری نیز از منابع آماری رسمی کشور تهیه و مورد استفاده قرار گرفته‌اند. لازم به ذکر است در چهارمین اجرای این طرح علی‌رغم رشد ۲۵ درصدی در نرخ تکمیل پرسشنامه نسبت به اجرای دوره سوم، کماکان نرخ تکمیل پرسشنامه (در حدود ۵۵ درصد) پیمایشی کمتر از حدنصاب لازم برای امکان تعمیم کلی نتایج بوده است و نتایج ارائه شده در حد نمونه‌های جمع‌آوری شده معتبر است. بر همین اساس بروز برخی نوسانات شدید در وضعیت محیط کسب و کار بعضی از استان‌ها یا فعالیت‌ها نسبت به فصل‌های گذشته عمدتاً به دلیل تغییر در تعداد پرسشنامه‌های تکمیل شده در آن استان یا فعالیت بوده است.

امید است نتایج این طرح بتواند نقشه راه روشنی برای برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در جهت بهبود محیط کسب و کار کشور فراهم آورد.

1. Schein
2. Computer Assisted Web Interviewing
3. Computer Assisted Telephone Interviewing

چکیده نتایج

بر اساس نتایج حاصل از پایش ملی محیط کسب و کار ایران در تابستان ۱۳۹۶، رقم شاخص ملی، ۵/۷۷ (نمره بدترین ارزیابی ۱۰ است) محاسبه شده که تا حدودی بدتر از وضعیت این شاخص نسبت به ارزیابی فصل گذشته (بهار ۱۳۹۶ با میانگین ۵/۶۹) است. همچنین این ارزیابی بیانگر آن است که از دید فعالان اقتصادی مشارکت کننده در این پایش، وضعیت اکثر مؤلفه‌های مؤثر بر محیط کسب و کار ایران در تابستان ۱۳۹۶، تا حدودی نامساعدتر شده است.

در تابستان ۱۳۹۶، فعالان اقتصادی مشارکت کننده در این پایش، سه مؤلفه: ۱- دشواری تأمین مالی از بانک‌ها ۲- بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات) و ۳- رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات را نامناسب‌ترین و سه مؤلفه: ۱- محدودیت دسترسی به برق ۲- محدودیت دسترسی به سوخت (گاز، گازوئیل و...) و ۳- محدودیت‌های دسترسی به ارتباطات (تلفن همراه و اینترنت) را مناسب‌ترین مؤلفه‌های محیط کسب و کار کشور نسبت به سایر مؤلفه‌ها ارزیابی نموده‌اند. قابل ذکر است که در هر ۴ دوره اجرای طرح، دشواری تأمین مالی از بانک‌ها و محدودیت دسترسی به برق به ترتیب نامساعدترین و مساعدترین مؤلفه کسب و کار ارزیابی شده‌اند.

بر اساس یافته‌های این طرح در تابستان ۱۳۹۶، استان‌های خراسان شمالی، سیستان و بلوچستان و لرستان به ترتیب دارای بدترین وضعیت محیط کسب و کار و استان‌های گیلان، فارس و مرکزی به ترتیب دارای بهترین وضعیت محیط کسب و کار نسبت به سایر استان‌ها ارزیابی شده‌اند. قابل ذکر است که عدد شاخص در ۴ استان کشور دارای نوسان قابل توجه (بیش از ۱۰ درصد) نسبت به فصل گذشته بوده که عمدتاً به دلیل تغییر در تعداد پرسشنامه‌های تکمیل شده در آن استان‌ها بوده است.

بر اساس نتایج این پایش در تابستان ۱۳۹۶، وضعیت محیط کسب و کار در بخش کشاورزی در مقایسه با بخش‌های صنعت و خدمات مناسب‌تر ارزیابی شده است. در بین رشته فعالیت‌های اقتصادی، رشته فعالیت‌های: ۱- آموزش ۲- ساختمان و ۳- اداری و خدمات پشتیبانی، به ترتیب دارای بدترین وضعیت کسب و کار و رشته فعالیت‌های: ۱- خدمات مربوط به تأمین جا و غذا ۲- املاک و مستغلات و ۳- آب رسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیت‌های تصفیه، به ترتیب بهترین وضعیت کسب و کار را در مقایسه با سایر رشته فعالیت‌های اقتصادی در کشور داشته‌اند.

بر اساس نظریه عمومی کارآفرینی شین، شاخص ملی محیط کسب و کار ایران در تابستان ۱۳۹۶، عدد ۵/۹۲ (عدد ۱۰ بدترین ارزیابی است) به دست آمده است که تا حدودی بدتر از وضعیت این شاخص در ارزیابی فصل گذشته (بهار ۱۳۹۶ با میانگین ۵/۸۱) است. میانگین ارزیابی محیط اقتصادی عدد ۵/۸۴ است که در ارزیابی فصل گذشته عدد ۵/۷۷ حاصل شده بود و میانگین ارزیابی محیط نهادی عدد ۵/۹۸ است که در فصل گذشته عدد ۵/۸۴ ارزیابی شده بود. نگاه اجمالی نشان می‌دهد همانند فصل گذشته محیط جغرافیایی با عدد ۴/۲۴ و محیط مالی با عدد ۷/۹۳ به ترتیب مساعدترین و نامساعدترین محیط‌ها بر اساس نظریه عمومی کارآفرینی شین بوده‌اند.

در ادامه گزارش، روش‌شناسی انجام پایش، جداول و نمودارهای آماری به همراه تحلیل نتایج به طور مبسوط شرح داده شده است.

بخش اول: روش‌شناسی گزارش

مطابق با ماده ۴ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، اتاق‌ها موظف هستند به منظور اطلاع سیاست‌گذاران از وضعیت محیط کسب و کار در کشور، شاخص‌های ملی محیط کسب و کار در ایران را تدوین و به‌طور سالانه و فصلی حسب مورد به تفکیک استان‌ها، بخش‌ها و فعالیت‌های اقتصادی، سنجش و اعلام نمایند. مطابق با همین مأموریت، مرکز آمار و اطلاعات اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران با همکاری اتاق‌های اصناف و تعاون ایران اقدام به برنامه‌ریزی برای جمع‌آوری اطلاعات و محاسبه شاخص ملی محیط کسب و کار ایران بر اساس ۷۰ مؤلفه پیمایشی و آماری کرده است که مولفه‌ها از نتایج اجرای طرح مطالعاتی در همین خصوص به‌دست آمده‌اند. اطلاعات ۲۸ مؤلفه پیمایشی از روش تکمیل پرسشنامه با همکاری فعالان اقتصادی (تعیین شده با روش‌های نمونه‌گیری) به‌دست می‌آید و برای کسب اطلاع در مورد ۴۲ مؤلفه آماری از منابع اطلاعاتی و آمار رسمی کشور استفاده می‌شود و در نهایت، شاخص‌های ملی پایش محیط کسب و کار ایران به تفکیک ملی، استان، بخش‌های عمده و رشته فعالیت‌های اقتصادی محاسبه شده‌اند.

از آنجا که انتخاب فعالان اقتصادی مشارکت‌کننده در این طرح به روش نمونه‌گیری بوده است برای تعمیم نتایج حاصل از جمع‌آوری و پردازش داده‌ها به کل کشور، نیاز به تکمیل اطلاعات توسط حجم قابل قبولی از فعالان اقتصادی ضرورت داشته است، ولیکن تعداد پاسخگویان در اجرای طرح پایش در بهار ۱۳۹۶، ۲۰۱۱ نمونه (فعال اقتصادی) بوده است که کمتر از حد نصاب قابل قبول مورد نظر است (به عبارت دیگر تعداد نمونه‌های شرکت‌کننده، سطح انتشار داده‌ها را از حالت اپتیمم خارج کرده است) لذا نتایج این طرح در سطح تعداد داده جمع‌آوری شده معتبر است.

معرفی مؤلفه‌های طرح پایش

مطابق مدل ارائه شده برای محاسبه شاخص محیط کسب و کار در ایران، شاخص ملی محیط کسب و کار از طریق انجام محاسبات بر روی ۷۰ نامگر که شامل ۲۸ مؤلفه پیمایشی و ۴۲ مؤلفه آماری که از عوامل مختلف و قابل احصای مؤثر بر اداره واحدهای تولیدی در ایران معرفی شده است، حاصل می‌شود. قابل ذکر است مؤلفه‌های پیمایشی و آماری مورد استفاده در محاسبه فضای کسب و کار کشور به صورت زیر تعریف شده‌اند:

الف: مؤلفه‌های پیمایشی:

۱. عدم استقبال همکاران و مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصولات
۲. برداشت‌های سلیقه‌ای و غیرقابل پیش‌بینی مأموران (برق، گاز، محیط زیست، تأمین اجتماعی و...) از قوانین و مقررات
۳. بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد (دولتی یا خصوصی) به ایفای تعهدات و وعده‌هایشان
۴. بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار
۵. بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)
۶. رویه‌های سختگیرانه در ادارات کار و بیمه برای مدیریت نیروی انسانی
۷. تمایل شهروندان به خرید کالاهای خارجی و بی‌ رغبتی به خرید محصولات ایرانی
۸. تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیر استاندارد و تقلبی در بازار

۹. رقابت غیرمنصفانه شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار
  ۱۰. رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
  ۱۱. دشواری تأمین مالی از بانک‌ها
  ۱۲. فقدان یا شفاف نبودن اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی
  ۱۳. ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
  ۱۴. ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد مؤثر متجاوزان به حقوق دیگران
  ۱۵. وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار
  ۱۶. ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
  ۱۷. عرضه کالاهای قاچاق و رقابت غیرمنصفانه محصولات خارجی و داخلی در بازار ایران
  ۱۸. فقدان یا نقص ارتباطات پسینی، پیشینی و خوشه‌های تولید
  ۱۹. قیمت‌گذاری و دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در بازار
  ۲۰. کارگریزی عمومی و استقبال نیروی کار از تعطیلی روزهای کاری
  ۲۱. کمبود تقاضای مؤثر در بازار
  ۲۲. کمبود فناوری‌های مورد نیاز
  ۲۳. کمبود نیروی کار ماهر
  ۲۴. محدودیت‌های دسترسی به ارتباطات (تلفن همراه و اینترنت)
  ۲۵. محدودیت دسترسی به برق
  ۲۶. محدودیت دسترسی به سوخت (گاز، گازوئیل و...)
  ۲۷. مفاسد مالی و اداری در دستگاه‌های حکومتی
  ۲۸. موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)
- ب. مؤلفه‌های آماری:**

محیط نهادی

- نماگر ۱. محیط سیاسی (تأثیر عوامل سیاسی - امنیتی بر اداره بنگاه‌ها)
  - ۱-۱. تعداد مطبوعات دارای مجوز و فعال (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)
  - ۲-۱. تعداد سرقت مستوجب تعزیر (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)
  - ۳-۱. تعداد سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن) - (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

نماگر ۲. محیط علمی - آموزشی (مهارت و تحصیلات نیروی انسانی)

۲.۱- دانش آموخته‌های مراکز فنی حرفه‌ای (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۲.۲- تعداد دانش آموخته‌های دانشگاهی (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۲.۳- نرخ باسوادی ۶ ساله و بالاتر

۲.۴- تعداد دانش‌آموزان به ازای هر کلاس

نماگر ۳. محیط فرهنگی (فرهنگ، رضایتمندی و فرهیختگی نیروی انسانی)

۳.۱- تعداد صندلی‌های سینما (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۳.۲- تعداد فرهنگ‌سراها و کتابخانه‌های عمومی (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۳.۳- تعداد عناوین کتاب‌های منتشر شده در استان (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۳.۴- تعداد خواسته‌های بازگشت به کار در هیأت‌های تشخیص دعاوی کار نسبت به کل شاغلان استان

نماگر ۴. فناوری و نوآوری

۴.۱- شاخص استانی فناوری اطلاعات

۴.۲- تعداد کاربران اینترنت (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۴.۳- تعداد شرکت‌های دانش‌بنیان (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

نماگر ۵. محیط قانونی و حقوقی (حاکمیت قانون، تضمین‌های حقوق مالکیت و عملکرد دادگستری)

۵.۱- نرخ رسیدگی به پرونده‌های قضایی (درصد از ورودی)

۵.۲- امتیاز قضایی و اداری (تخصیصی گزارش‌های عملکرد استانی قوه قضائیه)

۵.۳- میانگین زمان رسیدگی به هر پرونده ورودی (روز)

۵.۴- تعداد پرونده‌های مطالبه طلب (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

نماگر ۶. ساختار و عملکرد دولت

۶.۱- تعداد کارمندان دستگاه‌های دولتی و حکومتی (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۶.۲- پرداخت‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (عملکرد بودجه عمرانی)

محیط اقتصادی

نماگر ۷. محیط کلان (ثبات اقتصاد کلان، ساختارهای اشتغال)

- ۷.۱- شاخص تورم مصرف کننده
- ۷.۲- شاخص تورم تولیدکننده
- ۷.۳- نرخ مشارکت نیروی انسانی (درصد)
- ۷.۴- نرخ بیکاری (درصد)
- ۷.۵- ارزش صادرات غیرنفتی استان (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)
- ۷.۶- نرخ رشد منطقه‌ای (درصد)

نماگر ۸. محیط مالی (تأمین مالی)

- ۸.۱- سرانه مانده تسهیلات اعطایی

نماگر ۹. محیط جغرافیایی (زیرساخت‌ها، ظرفیت‌های اقلیمی و استانی)

- ۹.۱- متوسط بارندگی سالانه استان (میلی متر)
- ۹.۲- تعداد هتل‌های ۴ و ۵ ستاره
- ۹.۳- تعداد تخت بیمارستانی فعال (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)
- ۹.۴- طول راه‌های بین شهری (کیلومتر به ازای هر کیلومتر مربع مساحت)
- ۹.۵- تعداد انبار و سردخانه (به نسبت مساحت استان)
- ۹.۶- مساحت مراتع خوب (به نسبت مساحت استان)
- ۹.۷- ضریب نفوذ بیمه (درصد)
- ۹.۸- فاصله مرکز استان تا بندر تجاری (آبی) و فعال بین المللی (کیلومتر)
- ۹.۹- طول راه آهن به مساحت استان (کیلومتر به ازای هر کیلومتر مربع)
- ۹.۱۰- درصد روستاهای گازرسانی شده از کل روستاهای استان

نماگر ۱۰. ساختار تولید (انحصار، خوشه‌ها، وابستگی به مواد اولیه)

- ۱۰.۱- تعداد بهره‌برداران کشاورزی (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

- ۱۰.۲- درصد مساحت کشت آبی از کل مساحت زیر کشت
- ۱۰.۳- تعداد معادن در حال بهره‌برداری (به نسبت مساحت استان)
- ۱۰.۴- تعداد کارگاه‌های صنعتی فعال (به نسبت مساحت استان)
- ۱۰.۵- سرانه مساحت پروانه‌های ساختمانی صادره در نقاط شهری

طرح نمونه‌گیری

از آنجا که استخراج، انتشار داده‌ها و ارائه نتایج حاصل، در سطح متغیرها، اپتیمم شده است و برای اینکه محاسبات از مبنای دقیق آماری برخوردار باشد لذا انتخاب نمونه‌ها (فعالان اقتصادی) بر مبنای طرح نمونه‌گیری است که در ذیل به آن اشاره می‌شود.

هدف کلی:

هدف کلی از این طرح، شناخت وضعیت جاری محیط کسب و کار در ایران و تغییرات آن به صورت فصلی و سالانه است. این هدف از طریق موارد زیر به دست می‌آید:

۱. برآورد فصلی و سالانه شاخص ملی محیط کسب و کار در ایران
۲. برآورد فصلی و سالانه شاخص استانی محیط کسب و کار در ایران
۳. برآورد تغییرات فصلی شاخص محیط کسب و کار در سطح ملی و استانی
۴. برآورد ملی فصلی و سالانه شاخص ملی محیط کسب و کار در ایران در سطح بخش‌های عمده اقتصادی (خدمات، صنعت و کشاورزی)
۵. برآورد ملی فصلی و سالانه شاخص ملی محیط کسب و کار در ایران در سطح فعالیت‌های اصلی اقتصادی (ISIC⁴)

جامعه هدف

مجموعه واحدهایی که طبق تعریف شامل اعضای فعال اتاق‌های بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی ایران، اصناف و تعاون هستند، جامعه هدف طرح را تشکیل می‌دهند. بنابراین اعضای غیرفعال و اعضای که عضو سه اتاق نیستند را پوشش نمی‌دهد.

جامعه آمارگیری

جامعه آمارگیری با حذف اعضای غیر فعال سه اتاق از چارچوب آماری به دست می‌آید.

واحد آماری

واحد آماری، مدیر یک واحد از سه اتاق کشور می‌باشد که در بانک اطلاعاتی سه اتاق ثبت شده است و فعال است.

زمان آماری

زمان آماری برای تکمیل سؤالات پرسشنامه، وضعیت محیط کسب و کار در فصل تابستان سال ۱۳۹۶ است.

زمان آمارگیری

زمان آمارگیری به مدت ۳۰ روز از تاریخ ۶ آذر تا ۵ آبان سال ۱۳۹۶ است.

روش آمارگیری

به صورت نمونه‌گیری برای مؤلفه‌های پیمایشی و جمع‌آوری داده از منابع رسمی برای مؤلفه‌های آماری است.

روش جمع‌آوری اطلاعات

اطلاعات مورد نیاز این طرح به ۲ روش به دست می‌آید. برای مؤلفه‌های پیمایشی به صورت آمارگیری الکترونیکی و تکمیل پرسشنامه از طریق سامانه اینترنتی توسط واحدهای انتخاب شده در طرح نمونه‌گیری است و برای مؤلفه‌های آماری از روش جمع‌آوری داده‌ها از مراجع رسمی کشور است.

سطح ارائه برآورد

برآوردها بر اساس اهداف طرح به صورت ملی و استانی هستند.

پارامتر مورد نظر

پارامترهای مورد نظر شامل میانگین وزنی شاخص محیط کسب کار در ایران است.

خطای نمونه‌گیری پذیرفته شده

حداکثر خطای نسبی پذیرفته شده برای برآورد میانگین متغیر ذکر شده ۰/۲۵ درصد است.

چارچوب نمونه‌گیری

چارچوب نمونه‌گیری، اعضای فعال سه اتاق هستند.

واحد نمونه‌گیری

واحد نمونه‌گیری واحدهای فعال سه اتاق هستند.

روش نمونه‌گیری

از روش نمونه‌گیری احتمالی طبقه‌بندی استفاده شده است.

روش تعیین اندازه نمونه

تعداد واحدهای نمونه برای برآورد میانگین در هر استان از رابطه زیر بدست می‌آید.

$$n = \left(\frac{Z_{0/975} S}{r \bar{x}} \right)^2 (N_r + 1)$$

جدول ۱- تعداد واحدهای نمونه طرح به تفکیک استان

تعداد واحدهای نمونه	استان
۱۴۴	فارس
۹۰	قزوین
۵۱	قم
۷۸	کردستان
۱۶۰	کرمان
۵۰	کرمانشاه
۵۳	کهگیلویه و بویراحمد
۱۰۱	گلستان
۱۰۲	گیلان
۱۱۱	لرستان
۱۶۵	مازندران
۱۱۶	مرکزی
۱۲۱	هرمزگان
۶۷	همدان
۶۲	یزد
۳۶۶۴	کل

تعداد واحدهای نمونه	استان
۱۹۹	آذربایجان شرقی
۱۲۴	آذربایجان غربی
۶۵	اردبیل
۳۱۲	اصفهان
۱۰۳	البرز
۳۹	ایلام
۹۶	بوشهر
۶۶۱	تهران
۴۹	چهارمحال و بختیاری
۵۵	خراسان جنوبی
۲۱۲	خراسان رضوی
۳۷	خراسان شمالی
۱۱۷	خوزستان
۴۴	زنجان
۴۸	سمنان
۳۲	سیستان و بلوچستان

تعداد نمونه‌ها برای محاسبه شاخص کسب‌وکار در کل کشور بهینه شده و تعداد نمونه تخصیص یافته برای هر استان بر اساس سهم آن استان از تولید ناخالص داخلی بدون نفت به گونه‌ای است که حداکثر خطای نسبی، ۲۰ درصد شود. ضریب تغییرات (CV^5) نیز یک در نظر گرفته شده است. نمونه‌ها بر اساس روش‌های احتمالی انتخاب می‌شوند و وزن‌ها بر اساس احتمال انتخاب واحدها و میزان عدم تکمیل پرسشنامه‌ها برآورد می‌شوند. بر اساس ماده ۴ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، شاخص‌ها علاوه بر سطوح ملی، استانی و بخشی باید برحسب فعالیت‌های اقتصادی نیز محاسبه شوند، لذا در انتخاب تعداد نمونه‌ها، سطح اپتیمم انتشار بر حسب فعالیت در سطح ملی نیز در نظر گرفته شده است.

همچنین میزان مشارکت نمونه‌های منتخب نسبت به کل نمونه‌های در نظر گرفته شده برای هر استان در جدول ۲ قابل مشاهده است. نرخ پاسخگویی برای ۳ دوره گذشته اجرای طرح پایش ملی محیط کسب‌وکار نیز محاسبه شده است. همان‌طور که در نرخ پاسخگویی کل مشاهده می‌شود، این مقدار دارای روند صعودی است ولیکن بدیهی است که با افزایش نرخ پاسخگویی در هر استان، شرایط برای تعمیم نتایج در سطح ملی و استانی فراهم خواهد شد.

جدول ۲- میزان مشارکت پاسخگویان در طرح به تفکیک استان

نرخ پاسخگویی (درصد)				استان
تابستان ۹۶	بهار ۹۶	زمستان ۹۵	پاییز ۹۵	
۴۲	۳۳	۲۷	۱۱	آذربایجان شرقی
۶۵	۷۰	۴۲	۱۳	آذربایجان غربی
۶۳	۴۴	۳۸	۹	اردبیل
۸۱	۳۷	۵۹	۱۱	اصفهان
۵۰	۵۳	۲۹	۱۳	البرز
۵۴	۲۷	۳۳	۹	ایلام
۳۵	۱۳	۳۷	۶	بوشهر
۲۹	۳۶	۲۵	۱۳	تهران
۳۹	۳۶	۲۴	۱۴	چهارمحال و بختیاری
۶۷	۵۱	۳۵	۱۲	خراسان جنوبی
۵۹	۴۳	۲۱	۱۳	خراسان رضوی
۶۵	۶۲	۴۷	۱۶	خراسان شمالی
۹۰	۳۷	۳۱	۱۰	خوزستان
۶۸	۵۳	۴۲	۸	زنجان
۷۱	۵۶	۲۷	۱۱	سمنان
۵۳	۴۰	۳۰	۱۲	سیستان و بلوچستان
۶۸	۶۰	۵۱	۱۴	فارس
۶۷	۴۹	۷۲	۱۰	قزوین
۶۱	۳۰	۱۹	۸	قم
۸۲	۶۹	۴۸	۷	کرمانشاه
۵۵	۶۷	۳۲	۶	کردستان
۵۱	۴۴	۳۷	۹	کرمان
۴۵	۵۳	۲۳	۳	کهگیلویه و بویراحمد
۶۱	۳۱	۴۲	۵	گلستان
۵۴	۲۷	۲۷	۷	گیلان
۵۱	۴۶	۳۵	۶	لرستان
۴۳	۴۶	۲۳	۸	مازندران
۶۲	۶۶	۵۴	۸	مرکزی
۵۶	۳۷	۴۱	۵	هرمزگان
۷۶	۶۴	۵۰	۵	همدان
۸۲	۴۷	۴۷	۵	یزد
۵۵	۴۴	۳۴	۱۰	کل

محاسبه شاخص‌ها و زیرشاخص‌های محیط کسب و کار

پس از استخراج داده‌های پیمایشی، ابتدا برای هر مؤلفه، میانگین ارزیابی اعضای اتاق‌های هر استان در هر بخش q_{ij} محاسبه می‌شود. در فرمول زیر q_{ijk} مشارکت‌کننده‌ها (n) هر استان (i) در هر بخش (j) است و اندیس k نشان‌دهنده رای دهنده مورد نظر (اعضای اتاق‌های سه‌گانه) است.

$$q_{ij} = \frac{\sum_{k=1}^n q_{ijk}}{n_{ij}}$$

بعد از محاسبه میانگین ارزیابی اعضای اتاق‌های هر استان در هر بخش، میانگین ساده هریک از مؤلفه‌های پیمایشی مربوط به هریک از بخش مؤلفه‌های پیمایشی نماگرها محاسبه می‌شود.

شاخص ارزیابی هر نماگر I_i در هر استان با استفاده از وزن‌های بخشی S_j و فرمول زیر محاسبه می‌شود که در آن P_{ij} ترکیب وزنی جزء داده‌های آماری (Hard Data) با نسبت ۲۰ درصد و جزء مؤلفه‌های پیمایشی (Survey Data) با نسبت ۸۰ درصد برای هر یک از نماگرها برای هر استان (i) در هر بخش (j) است :

$$I_i = \sum_{j=1}^3 S_j P_{ij}$$

شاخص ارزیابی هر نماگر در هر بخش نیز با استفاده از وزن‌های استانی W_i و فرمول زیر محاسبه می‌شود:

$$I_j = \sum_{i=1}^m W_i P_{ij}$$

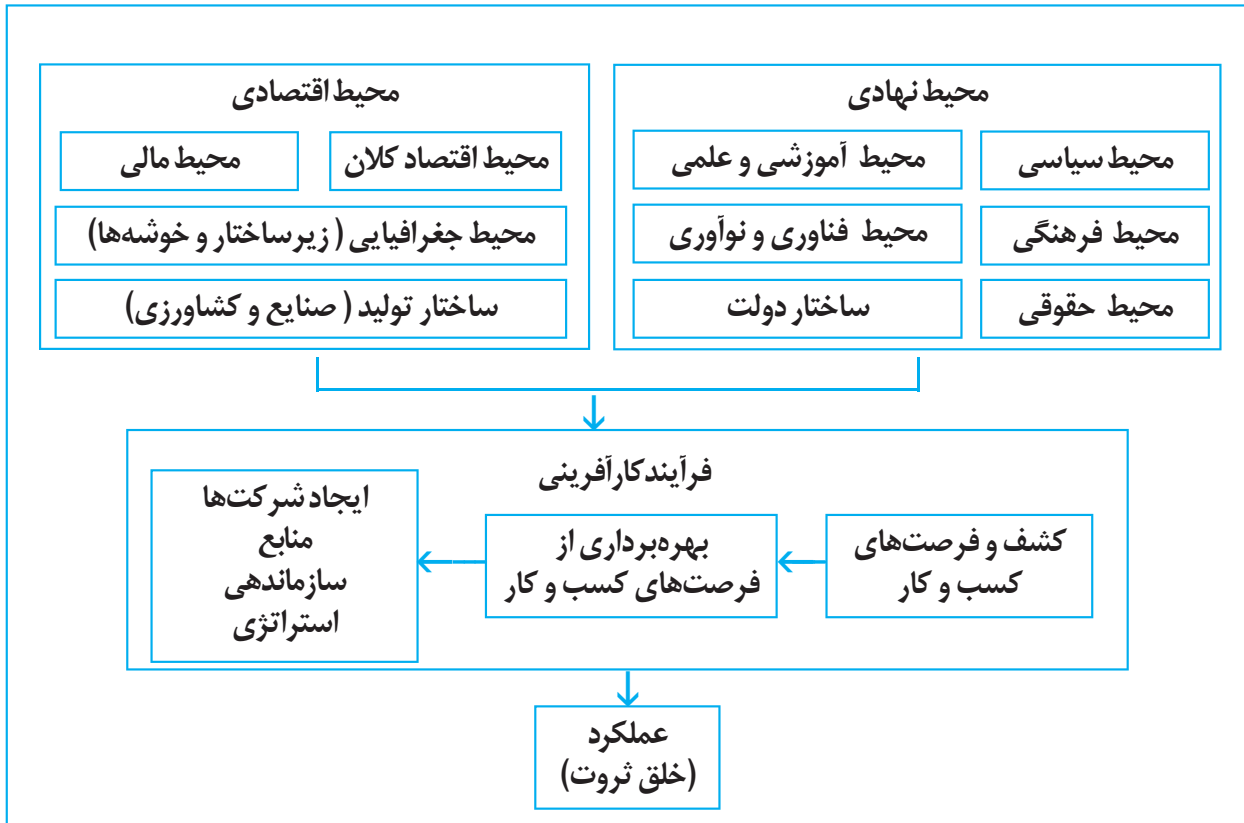
شاخص ارزیابی هر نماگر در کل نیز با استفاده از وزن‌های استانی W_i و وزن‌های بخشی S_j و فرمول زیر محاسبه می‌شود:

$$I = \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^3 W_i S_j P_{ij}$$

آشنایی با نظریه عمومی کارآفرینی شین

براساس نظریه عمومی کارآفرینی شین، می‌توان دو مجموعه عوامل محیطی معین: محیط اقتصادی و محیط نهادی را تفکیک کرد. عوامل محیط اقتصادی شامل محیط اقتصاد کلان، محیط مالی، ساختار تولید و محیط جغرافیایی و عوامل محیط نهادی شامل محیط سیاسی، محیط حقوقی، محیط فرهنگی و محیط آموزشی، علمی و محیط فناوری و نوآوری و ساختار دولت می‌شود. این دو مجموعه عوامل بر کسب و کارهای موجود و بر فرآیند کارآفرینی که در واقع نقطه آغازین کسب و کار است، اثر می‌گذارند. هر چه محیط کسب و کار (محیط نهادی و اقتصادی) شرایط بهتری داشته باشد، بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی بیشتر است و هر چه بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی در جامعه‌ای بیشتر باشد، عملکرد اقتصاد آن کشور و خلق ارزش و ثروت در آن جامعه بیشتر می‌شود.

شکل ۱. مدل مفهومی بسط یافته محیط کسب و کار بر اساس نظریه عمومی کار آفرینی شین

بخش دوم: جداول آماری، نمودارها و تحلیل آماری

شاخص ملی محیط کسب و کار

جدول ۳ - شاخص ملی محیط کسب و کار

شاخص ملی محیط کسب و کار - میانگین کل				
پاییز ۹۵	زمستان ۹۵	بهار ۹۶	تابستان ۹۶	درصد تغییرات نسبت به فصل گذشته *
۵/۸۶	۵/۸۳	۵/۶۹	۵/۷۷	۱/۵۲

*: مثبت بودن درصد تغییرات به معنای بدتر شدن وضعیت نسبت به فصل گذشته است.

نتایج پایش ملی محیط کسب و کار ایران در تابستان ۱۳۹۶، عدد ۵/۷۷ (نمره بدترین ارزیابی ۱۰ است) را به عنوان شاخص ملی به دست می‌دهد که تا حدودی نامساعدتر از وضعیت این شاخص در ارزیابی فصل گذشته (بهار ۹۶ با میانگین ۵/۶۹) است. این ارزیابی بیانگر آن است که از نظر فعالان اقتصادی مشارکت کننده در این پایش، وضعیت اکثر مؤلفه‌های مؤثر بر محیط کسب و کار ایران در تابستان ۱۳۹۶ تا حدودی نامساعدتر شده است. لازم به ذکر است که این شاخص از طریق ادغام اطلاعات حاصل از مؤلفه‌های پیمایشی (۲۸ مؤلفه) و داده‌های مؤلفه‌های آماری (۴۲ مؤلفه) به نسبت ۸۰ و ۲۰ محاسبه شده‌اند.

شاخص بخشی محیط کسب و کار

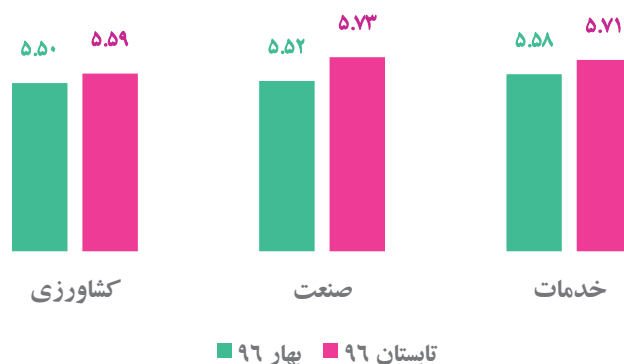
جدول ۴ - شاخص محیط کسب و کار بر حسب بخش‌های عمده اقتصادی

بخش	بهار ۹۶	تابستان ۹۶	درصد تغییرات
کشاورزی	۵/۵۰	۵/۵۹	۱/۵۳
صنعت	۵/۵۲	۵/۷۳	۳/۸۴
خدمات	۵/۵۸	۵/۷۱	۲/۳۰

*: مثبت بودن درصد تغییرات به معنای بدتر شدن وضعیت نسبت به فصل گذشته است.

با توجه به تقسیم رشته فعالیت‌ها در سه بخش عمده کشاورزی، صنعت و خدمات، فعالان اقتصادی سراسر کشور در تابستان ۱۳۹۶، وضعیت محیط کسب و کار بخش صنعت و بخش کشاورزی را به ترتیب، نامساعدترین و مساعدترین محیط کسب و کار ارزیابی نموده‌اند.

نمودار ۱ - شاخص بخشی محیط کسب و کار

جدول ۵ - شاخص ملی به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و سه بخش عمده اقتصادی - تابستان ۱۳۹۶

خدمات			صنعت			کشاورزی			کل			عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)
درصد تغییرات	تابستان ۹۶	بهار ۹۶	درصد تغییرات	تابستان ۹۶	بهار ۹۶	درصد تغییرات	تابستان ۹۶	بهار ۹۶	درصد تغییرات	تابستان ۹۶	بهار ۹۶	
۲/۳۰	۵/۷۱	۵/۵۸	۳/۸۴	۵/۷۳	۵/۵۲	۱/۵۳	۵/۵۹	۵/۵۰	۲/۸۲	۵/۷۱	۵/۵۵	
۷/۹۹	۴/۴۱	۴/۰۸	۲/۴۸	۴/۴۴	۴/۳۴	۲/۵۴	۴/۵۵	۴/۴۴	۵/۵۸	۴/۴۳	۴/۲۰	عدم استقبال همکاران و مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
۲/۸۰	۶/۲۴	۶/۰۷	۴/۱۷	۶/۶۰	۶/۳۴	۲۰/۹۱	۶/۱۴	۵/۰۸	۴/۶۵	۶/۳۶	۶/۰۸	برداشت‌های سلیقه‌ای و غیرقابل پیش‌بینی مأموران از قوانین و مقررات (برق، گاز، محیط زیست، تامین اجتماعی و...)
۲/۶۹	۶/۴۳	۶/۲۶	۸/۳۰	۶/۶۳	۶/۱۲	۱۶/۷۱	۶/۹۱	۵/۹۲	۵/۷۸	۶/۵۴	۶/۱۹	بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد (دولتی یا خصوصی) به ایفای تعهدات و وعده‌ها
۳/۲۳	۶/۸۰	۶/۵۹	۴/۸۰	۶/۹۵	۶/۶۳	۶/۷۹	۶/۶۸	۶/۲۶	۴/۰۹	۶/۸۴	۶/۵۷	بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار
۳/۲۶	۶/۹۰	۶/۶۸	۶/۸۶	۷/۳۸	۶/۹۱	۹/۸۸	۷/۰۶	۶/۴۳	۵/۱۶	۷/۰۸	۶/۷۴	بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)
۱/۶۹	۶/۶۰	۶/۴۹	۱/۷۶	۶/۹۱	۶/۷۹	۱۲/۳۳	۶/۳۴	۵/۶۴	۲/۵۶	۶/۶۸	۶/۵۲	رویه‌های سختگیرانه در ادارات کار و بیمه برای مدیریت نیروی انسانی
۱/۷۵	۵/۲۵	۵/۱۶	۲/۵۱	۵/۳۶	۵/۲۳	۵/۶۳	۵/۱۴	۴/۸۷	۲/۳۵	۵/۲۸	۵/۱۶	تمایل شهروندان به خرید کالاهای خارجی و بی‌رغبتی به خرید محصولات ایرانی
۲/۰۷	۶/۴۴	۶/۳۱	۰/۹۹	۶/۴۴	۶/۳۸	-۴/۷۶	۵/۹۳	۶/۲۳	۱/۱۲	۶/۴۰	۶/۳۲	تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیر استاندارد و تقلبی در بازار
۴/۴۹	۶/۵۶	۶/۲۷	۶/۷۶	۶/۳۴	۵/۹۴	۱/۱۷	۵/۹۰	۵/۸۳	۴/۹۱	۶/۴۲	۶/۱۲	رقابت غیرمنصفانه شرکتها و موسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار
۲/۸۶	۷/۰۱	۶/۸۱	۲/۸۹	۷/۰۷	۶/۸۷	-۷/۳۷	۵/۴۲	۵/۸۵	۲/۰۸	۶/۸۹	۶/۷۵	رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه‌میزی و دریافت مالیات
۰/۳۰	۷/۵۱	۷/۴۹	-۱/۲۱	۷/۴۹	۷/۵۹	۰/۹۲	۷/۷۳	۷/۶۶	-۰/۱۶	۷/۵۲	۷/۵۳	دشواری تامین مالی از بانک‌ها
۴/۳۶	۶/۱۶	۵/۹۰	۴/۰۷	۶/۱۰	۵/۸۷	۳/۲۷	۵/۹۵	۵/۷۷	۴/۱۵	۶/۱۲	۵/۸۸	فقدان یا شفاف نبودن اطلاعات موردنیاز برای فعالیت اقتصادی
۱/۸۹	۵/۱۶	۵/۰۶	۲/۹۵	۴/۸۳	۴/۶۹	۳/۲۹	۵/۲۰	۵/۰۳	۲/۲۷	۵/۰۴	۴/۹۳	ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
۴/۳۴	۶/۵۴	۶/۲۷	۳/۰۹	۶/۶۰	۶/۴۰	-۱/۰۱	۵/۸۹	۵/۹۵	۳/۴۷	۶/۵۱	۶/۲۹	ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران
۳/۲۹	۶/۳۳	۶/۱۳	۳/۵۹	۶/۰۶	۵/۸۵	-۱/۱۱	۵/۹۲	۵/۹۹	۲/۹۵	۶/۲۰	۶/۰۲	وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار
۳/۰۴	۴/۹۸	۴/۸۴	۷/۷۹	۵/۰۱	۴/۶۵	۰/۹۷	۵/۵۴	۵/۴۹	۴/۴۲	۵/۰۴	۴/۸۳	ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
۰/۳۸	۵/۹۱	۵/۸۹	۵/۶۱	۵/۹۳	۵/۶۱	-۵/۷۶	۵/۶۳	۵/۹۷	۱/۵۶	۵/۸۹	۵/۸۰	عرضه کالاهای قاچاق و رقابت غیر منصفانه محصولات خارجی و داخلی در بازار ایران
۳/۶۵	۵/۰۳	۴/۸۶	۵/۹۷	۵/۰۴	۴/۷۵	۰/۶۴	۵/۳۴	۵/۳۰	۴/۱۵	۵/۰۶	۴/۸۶	فقدان یا نقص ارتباطات پس‌بینی و پیش‌بینی و خوشه‌های تولید
۱/۶۹	۵/۸۱	۵/۷۱	۲/۴۶	۵/۵۷	۵/۴۳	-۵/۱۰	۵/۹۴	۶/۲۶	۱/۲۵	۵/۷۴	۵/۶۶	قیمت‌گذاری و دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در بازار
-۰/۵۵	۵/۵۲	۵/۵۵	-۲/۹۵	۵/۳۹	۵/۵۶	-۷/۴۶	۴/۵۹	۴/۹۶	-۱/۹۷	۵/۴۰	۵/۵۰	کارگریزی عمومی و استقبال نیروی کار از تعطیلی روزهای کاری
-۱/۶۰	۵/۶۸	۵/۷۷	-۳/۲۲	۵/۶۲	۵/۸۱	-۲/۳۳	۵/۳۹	۵/۵۲	-۲/۳۳	۵/۶۳	۵/۷۶	کمبود تقاضای موثر در بازار
۰/۱۲	۵/۳۷	۵/۳۶	۹/۱۰	۵/۳۵	۴/۹۰	-۳/۵۶	۵/۶۰	۵/۸۱	۲/۶۳	۵/۳۸	۵/۲۴	کمبود فناوری‌های مورد نیاز
-۰/۱۶	۵/۰۱	۵/۰۲	۳/۰۴	۴/۹۲	۴/۷۸	-۷/۳۶	۴/۴۹	۴/۸۵	۰/۲۵	۴/۹۴	۴/۹۲	کمبود نیروی کار ماهر
-۱/۱۰	۳/۳۲	۳/۳۶	۳/۲۴	۳/۳۴	۳/۲۳	-۴/۹۴	۳/۶۱	۳/۷۹	-۰/۰۳	۳/۳۵	۳/۳۵	محدودیت‌های دسترسی به ارتباطات (تلفن همراه و اینترنت)
۴/۵۷	۲/۶۰	۲/۴۸	۹/۵۹	۲/۸۰	۲/۵۵	۸/۹۶	۳/۱۵	۲/۸۹	۶/۸۵	۲/۷۲	۲/۵۴	محدودیت دسترسی به برق
۷/۳۲	۳/۰۲	۲/۸۱	۶/۴۰	۳/۱۴	۲/۹۵	۶/۵۵	۳/۹۳	۳/۶۹	۷/۰۳	۳/۱۴	۲/۹۴	محدودیت دسترسی به سوخت (گاز، گازوئیل و...)
۳/۱۰	۶/۵۴	۶/۳۵	۱۰/۴۴	۶/۴۸	۵/۸۷	-۰/۱۴	۶/۱۱	۶/۱۲	۵/۱۸	۶/۴۸	۶/۱۶	مفاسد مالی و اداری در دستگاه‌های حکومتی
۰/۶۴	۶/۷۲	۶/۶۸	۲/۶۳	۶/۷۱	۶/۵۴	-۲/۲۳	۶/۳۳	۶/۴۸	۱/۰۵	۶/۶۸	۶/۶۱	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)

با بررسی اطلاعات جدول ۵ مشاهده می‌شود که دشواری تأمین مالی از بانکها نامساعدترین و محدودیت دسترسی به برق مساعدترین مؤلفه (مانع) در ۲۸ مؤلفه پیمایشی پرسش‌شده از فعالان اقتصادی مشارکت‌کننده در طرح در هر ۳ بخش عمده اقتصادی بوده است.

علاوه بر این، مهمترین موانع کسب و کار بیان‌شده توسط فعالان اقتصادی هریک از سه بخش عمده اقتصادی در قالب جدول ۶ نشان داده شده است.

جدول ۶ - مهم‌ترین موانع کسب و کار بیان‌شده توسط فعالان اقتصادی به تفکیک بخش‌های عمده اقتصادی

مجموعه	الویت		۱	۲	۳	۴	۵
	بهار ۹۶	تابستان ۹۶					
کل	بهار ۹۶	تابستان ۹۶	دشواری تأمین مالی از بانکها	رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار
	بهار ۹۶	تابستان ۹۶	دشواری تأمین مالی از بانکها	بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)	رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار	رویه‌های سختگیرانه در ادارات کار و بیمه برای مدیریت نیروی انسانی
کشاورزی	بهار ۹۶	تابستان ۹۶	دشواری تأمین مالی از بانکها	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)	قیمت‌گذاری و دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در بازار	بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار
	بهار ۹۶	تابستان ۹۶	دشواری تأمین مالی از بانکها	بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)	بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد (دولتی یا خصوصی) به ایفای تعهدات و وعده‌هایشان	بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار	رویه‌های سختگیرانه در ادارات کار و بیمه برای مدیریت نیروی انسانی
صنعت	بهار ۹۶	تابستان ۹۶	دشواری تأمین مالی از بانکها	بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)	رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	رویه‌های سختگیرانه در ادارات کار و بیمه برای مدیریت نیروی انسانی	بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار
	بهار ۹۶	تابستان ۹۶	دشواری تأمین مالی از بانکها	بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)	رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار	رویه‌های سختگیرانه در ادارات کار و بیمه برای مدیریت نیروی انسانی
خدمات	بهار ۹۶	تابستان ۹۶	دشواری تأمین مالی از بانکها	رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)	بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار
	بهار ۹۶	تابستان ۹۶	دشواری تأمین مالی از بانکها	رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)	بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)

همان‌طور که در جدول ۶ مشاهده می‌شود در هر ۳ بخش کشاورزی، صنعت و خدمات، دشواری تأمین مالی از بانکها از مهم‌ترین موانع کسب و کار تعیین شده است. الویت دوم در بخش کشاورزی و صنعت، بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات) و در بخش خدمات، رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات عنوان شده است. الویت سوم در بخش کشاورزی، بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد (دولتی یا خصوصی) به ایفای تعهدات و وعده‌هایشان، در بخش صنعت، رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات و در بخش خدمات، بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات) قرار گرفته‌اند.

شاخص استانی محیط کسب و کار

جدول ۷ - شاخص استانی محیط کسب و کار

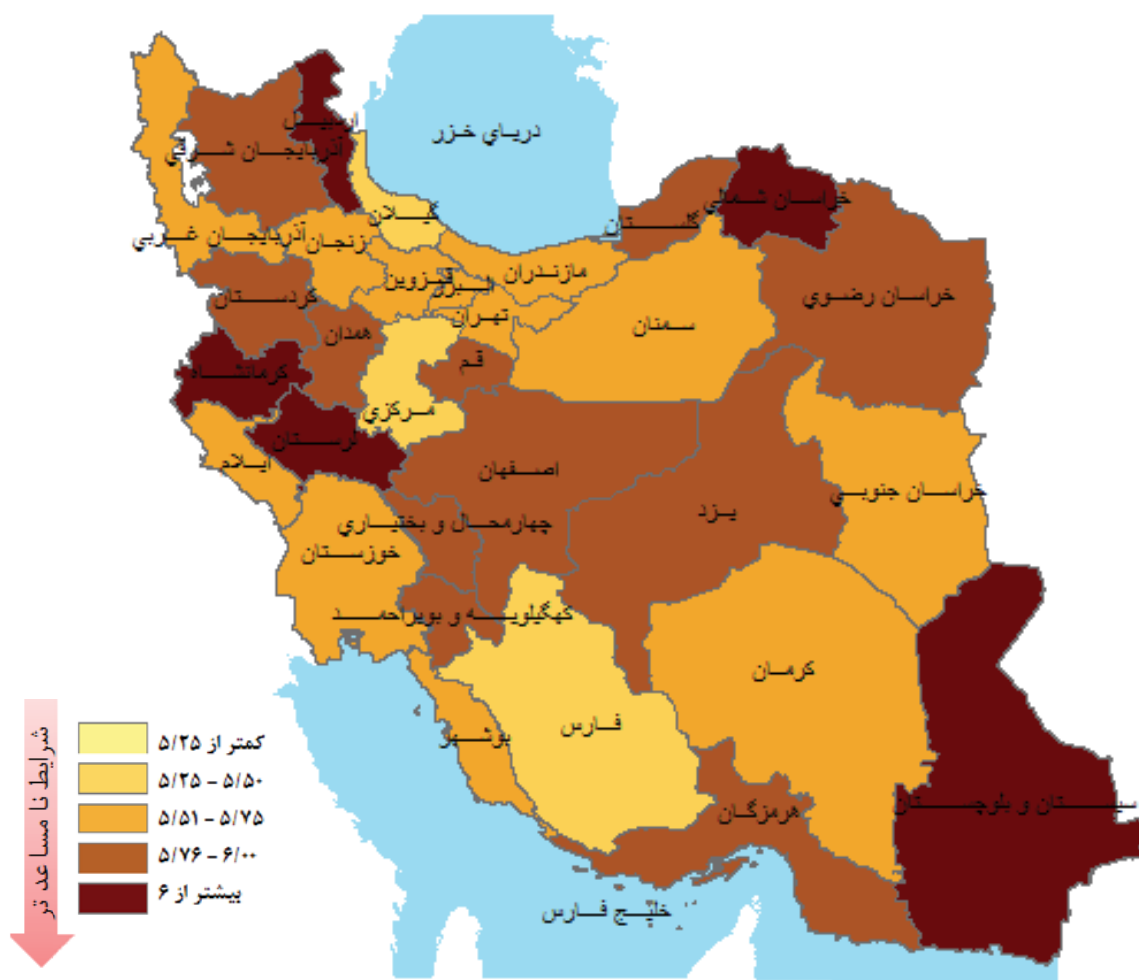
استان	پاییز ۹۵	زمستان ۹۵	بهار ۹۶	تابستان ۹۶	درصد تغییرات نسبت به فصل گذشته*
آذربایجان شرقی	۶/۳۱	۵/۰۴	۵/۸۴	۵/۸۷	-۰/۴۵
آذربایجان غربی	۵/۹۶	۵/۱۳	۵/۷۷	۵/۷۳	-۰/۷۴
اردبیل	۶/۴۴	۶/۵۹	۵/۵۰	۶/۱۶	۱۲/۰۱
اصفهان	۵/۷۳	۵/۸۶	۵/۷۰	۵/۹۰	۳/۵۲
البرز	۵/۹۹	۵/۹۳	۵/۶۵	۵/۵۸	-۱/۱۸
ایلام	۶/۵۱	۵/۸۹	۵/۸۲	۵/۶۷	-۲/۵۸
بوشهر	۶/۲۴	۵/۲۶	۵/۶۹	۵/۷۰	-۰/۱۶
تهران	۵/۵۴	۵/۸۰	۵/۳۴	۵/۶۵	۵/۸۲
چهارمحال و بختیاری	۶/۴۳	۶/۱۱	۵/۹۰	۵/۸۱	-۱/۴۵
خراسان جنوبی	۶/۴۰	۵/۵۰	۵/۶۱	۵/۵۸	-۰/۴۷
خراسان رضوی	۵/۶۸	۶/۰۳	۵/۲۲	۵/۸۲	۱۱/۳۴
خراسان شمالی	۶/۴۳	۶/۰۰	۵/۷۸	۶/۴۴	۱۱/۴۹
خوزستان	۶/۰۱	۶/۰۵	۶/۰۶	۵/۵۲	-۸/۸۵
زنجان	۶/۳۰	۵/۶۶	۵/۴۷	۵/۷۰	۴/۲۶
سمنان	۵/۸۶	۵/۳۵	۵/۸۸	۵/۶۴	-۴/۰۷
سیستان و بلوچستان	۶/۳۳	۵/۹۹	۶/۱۰	۶/۳۳	۳/۷۱
فارس	۵/۵۸	۵/۷۳	۵/۰۹	۵/۴۵	۷/۰۷
قزوین	۶/۰۸	۵/۴۷	۵/۶۵	۵/۵۴	-۱/۸۳
قم	۶/۴۸	۶/۳۵	۵/۷۱	۵/۸۰	۱/۷۰
کردستان	۶/۶۹	۵/۸۴	۵/۴۱	۵/۸۰	۷/۲۲
کرمان	۶/۴۹	۵/۶۴	۵/۷۷	۵/۶۵	-۲/۰۹
کرمانشاه	۵/۷۷	۶/۰۸	۶/۰۷	۶/۱۸	۱/۷۹
کهگیلویه و بویراحمد	۶/۸۸	۶/۰۵	۵/۷۵	۵/۸۴	۱/۵۱
گلستان	۵/۹۸	۶/۸۷	۵/۸۲	۵/۸۰	-۰/۴۴
گیلان	۵/۵۵	۵/۳۶	۵/۱۸	۵/۲۸	۱/۹۲
لرستان	۶/۱۴	۶/۱۸	۵/۶۵	۶/۲۸	۱۱/۱۹
مازندران	۵/۴۰	۵/۶۳	۵/۴۰	۵/۵۲	۲/۲۸
مرکزی	۶/۳۲	۵/۴۸	۵/۴۵	۵/۴۷	-۰/۴۴
هرمزگان	۶/۰۷	۵/۶۳	۵/۷۹	۵/۸۳	-۰/۷۸
همدان	۶/۱۴	۵/۰۳	۵/۵۶	۵/۹۳	۶/۷۱
یزد	۶/۱۸	۵/۳۵	۵/۴۰	۵/۸۱	۷/۴۵

* منفی بودن درصد تغییرات به معنای بهبود نسبت به فصل گذشته است.

طبق جدول ۷، نتایج ارزیابی طرح پایش در تابستان ۱۳۹۶ نشان می‌دهد که از منظر وضعیت مؤلفه‌های محیط کسب و کار، استان‌های **گیلان، فارس و مرکزی** دارای محیط کسب و کار مساعدتر و استان‌های **خراسان شمالی، سیستان و بلوچستان و لرستان** دارای محیط کسب و کار نامساعدتری نسبت به سایر استان‌ها بوده‌اند. قابل ذکر است که عدد شاخص برای حدود ۵۱ درصد استان‌های کشور از عدد شاخص ملی فضای کسب و کار بالاتر بوده است که در نمودار ۲ قابل مشاهده است. همچنین اختلاف عدد شاخص وضعیت محیط کسب و کار در بهترین و بدترین استان حداکثر معادل ۱/۱۶ واحد است که نشانگر عدم وجود تفاوت قابل توجه در وضعیت شاخص استان‌ها نسبت به یکدیگر است.

لازم به ذکر است از آنجا که انتخاب فعالان اقتصادی مشارکت‌کننده در این طرح به روش نمونه‌گیری است لذا برای تعمیم نتایج حاصل از جمع‌آوری و پردازش داده‌ها به کل کشور، نیاز به تکمیل اطلاعات توسط حجم قابل قبولی از فعالان اقتصادی ضرورت دارد، ولیکن تعداد پاسخگویان در اجرای پایش در تابستان ۱۳۹۶، ۲۰۱۱ نمونه (فعال اقتصادی) بوده است که کمتر از حدنصاب قابل قبول مورد نظر است (به عبارت دیگر تعداد نمونه‌های شرکت‌کننده، سطح انتشار داده‌ها در برخی استان‌ها را از حالت اپتیمم خارج کرده است)، بنابراین نتایج این طرح در سطح تعداد داده جمع‌آوری شده معتبر است. در همین راستا، عدد شاخص در ۴ استان کشور دارای نوسان قابل توجه (بیش از ۱۰ درصد تغییر) نسبت به فصل گذشته (بهار ۹۶) بوده است و به همین دلیل، ارائه هر گونه تحلیل در مورد دلایل افت و خیز قابل توجه استان‌ها در شاخص محیط کسب و کار و تغییر در وضعیت آن‌ها، با افزایش تعداد پرسشنامه‌های تکمیل شده تا سطح مورد نظر در هر استان در فصل‌های آینده میسر خواهد بود.

شکل ۲ - نقشه موضوعی شاخص استانی محیط کسب و کار

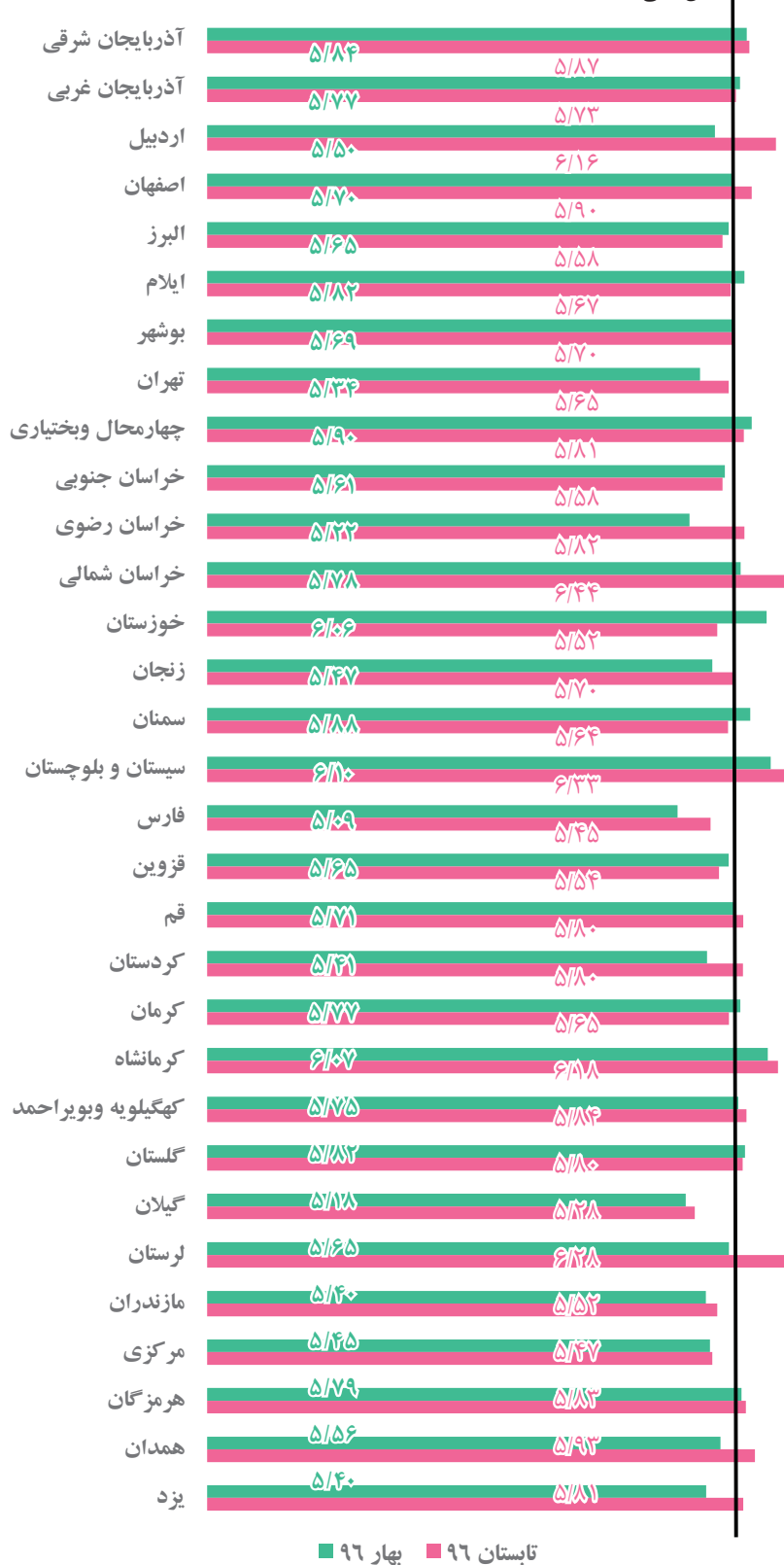
استان	مؤلفه	یزد	همدان	هرمزگان	مرکزی	مازندران	لرستان	گیلان	گلستان	کهگیلویه و بویراحمد	کرمان	کردستان	کرمانشاه	قم	قزوین	فارس	سیستان و بلوچستان	سمنان	زنجان	خوزستان	خراسان شمالی	خراسان رضوی	خراسان جنوبی	چهارمحال و بختیاری	تهران	بوشهر	ایلام	البرز	اصفهان	اردبیل	آذربایجان غربی	آذربایجان شرقی	کل کشور	
	وجود انحصار، امتیاز، یا همنوعی ذاتی به یک یا تعدادی از رقبای در بازار	۶/۴۸	۶/۸۷	۶/۱۱	۵/۴۴	۷/۱۴	۵/۷۵	۵/۹۸	۵/۸۸	۴/۵۷	۷/۰۵	۶/۸۸	۷/۰۳	۵/۵۷	۵/۷۷	۶/۱۲	۶/۲۹	۵/۵۳	۶/۲۳	۵/۸۱	۶/۳۶	۶/۱۸	۵/۵۶	۵/۴۴	۷/۰۱	۶/۶۸	۵/۹۰	۵/۷۶	۶/۲۳	۷/۲۳	۶/۱۰	۶/۱۱	۶/۳۰	
	ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار	۵/۹۶	۵/۳۴	۴/۶۱	۴/۵۶	۵/۳۳	۶/۲۳	۶/۴۳	۵/۳۳	۴/۳۳	۵/۵۵	۶/۳۵	۵/۵۱	۵/۳۵	۴/۲۳	۴/۱۸	۶/۱۰	۴/۳۹	۴/۲۳	۶/۹۰	۶/۰۴	۵/۱۹	۴/۸۹	۴/۸۹	۴/۹۵	۵/۲۹	۵/۴۸	۴/۸۶	۵/۳۵	۶/۳۷	۵/۱۰	۴/۱۰	۵/۰۴	
	عرضه کالاها یا قاجاق و رقابت غیر منصفانه محصولات خارجی و داخلی در بازار ایران	۶/۳۷	۵/۶۸	۵/۴۷	۴/۵۵	۶/۰۵	۵/۲۴	۵/۳۳	۵/۷۴	۵/۵۵	۵/۲۰	۶/۳۵	۶/۴۹	۶/۲۹	۵/۲۳	۵/۵۰	۵/۸۲	۵/۸۵	۵/۱۳	۶/۲۸	۶/۳۳	۶/۰۱	۵/۵۱	۵/۶۸	۶/۳۳	۶/۰۹	۵/۹۰	۵/۲۷	۶/۱۵	۶/۲۴	۵/۳۹	۵/۹۹	۵/۸۹	
	فقدان یا نقص ارتباط پستی و بیشینگی و خوشه‌های تولید	۵/۵۷	۵/۵۳	۴/۳۵	۵/۳۳	۴/۳۱	۵/۸۶	۴/۵۸	۴/۶۰	۶/۳۵	۵/۲۵	۴/۳۳	۵/۲۳	۵/۹۰	۳/۹۳	۴/۶۱	۵/۵۹	۴/۶۸	۴/۸۰	۵/۳۳	۷/۰۰	۵/۳۵	۴/۷۰	۴/۷۹	۴/۸۴	۴/۴۷	۵/۱۰	۴/۳۵	۵/۱۳	۵/۴۶	۵/۱۴	۵/۰۶		
	قیمت‌گذاری و دخالت‌های غیرمنطقی نهادها یا حاکمیتی در بازار	۵/۴۹	۶/۱۰	۶/۱۸	۵/۷۹	۵/۶۳	۶/۴۰	۵/۶۹	۶/۰۰	۶/۰۸	۵/۴۷	۵/۸۱	۶/۲۰	۶/۲۸	۴/۵۰	۵/۴۶	۵/۷۶	۵/۰۹	۶/۰۰	۵/۵۸	۶/۷۵	۶/۰۲	۵/۰۰	۵/۷۹	۵/۵۶	۵/۹۵	۵/۴۱	۵/۳۲	۶/۳۷	۵/۴۱	۵/۹۶	۵/۷۴		
	کارگری عمومی و استقبال نیروی کار از تنظیمی روزهای کاری	۵/۶۱	۵/۵۰	۵/۱۵	۵/۱۸	۶/۰۹	۵/۳۵	۵/۴۴	۶/۱۷	۵/۰۴	۵/۰۹	۶/۳۳	۴/۹۷	۴/۳۵	۴/۹۵	۵/۷۱	۵/۰۳	۵/۴۰	۵/۴۰	۴/۳۷	۶/۱۳	۵/۵۹	۵/۷۰	۴/۱۶	۶/۳۷	۴/۶۸	۵/۰۰	۴/۸۳	۵/۹۰	۵/۶۱	۴/۷۳	۴/۷۱	۵/۴۰	
	کمبود تقاضای موثر در بازار	۶/۲۵	۵/۸۲	۵/۸۱	۵/۳۱	۵/۸۳	۶/۰۷	۵/۳۳	۵/۹۴	۵/۱۷	۵/۴۶	۶/۰۲	۶/۰۳	۶/۰۵	۶/۰۵	۶/۱۲	۶/۷۱	۴/۹۱	۵/۹۷	۶/۲۸	۶/۳۳	۵/۸۸	۵/۹۵	۵/۰۰	۵/۹۲	۵/۶۷	۴/۷۸	۵/۰۶	۴/۷۸	۵/۴۴	۵/۹۵	۵/۷۴	۵/۶۳	
	کمبود فناوری‌های مورد نیاز	۵/۶۱	۵/۷۱	۶/۱۰	۴/۲۶	۴/۵۶	۶/۳۰	۴/۸۰	۵/۳۳	۵/۱۷	۵/۸۶	۵/۸۶	۵/۸۶	۵/۷۷	۵/۰۵	۵/۰۰	۶/۱۲	۵/۳۳	۵/۱۰	۴/۰۲	۶/۰۳	۶/۱۳	۵/۶۵	۵/۳۷	۴/۲۷	۴/۲۴	۵/۸۸	۴/۹۵	۵/۰۲	۵/۹۱	۵/۶۱	۵/۱۹	۵/۳۸	
	کمبود نیروی کار ماهر	۵/۷۵	۴/۸۶	۵/۹۳	۴/۰۷	۵/۰۳	۵/۶۰	۴/۰۲	۵/۱۰	۵/۱۷	۴/۳۳	۴/۷۲	۵/۷۸	۵/۱۶	۳/۷۰	۴/۵۳	۶/۰۰	۵/۱۳	۵/۱۳	۵/۵۰	۵/۹۶	۵/۱۸	۵/۱۸	۴/۶۵	۴/۱۱	۵/۴۶	۵/۸۱	۴/۷۱	۵/۳۷	۴/۵۴	۴/۳۹	۴/۷۵	۴/۹۴	
	محدودیت‌های دسترسی به ارتباطات (زلفن همراه و اینترنت)	۳/۲۰	۳/۶۷	۳/۷۸	۳/۱۳	۳/۲۰	۳/۹۳	۳/۳۸	۳/۳۵	۳/۱۵	۳/۲۳	۳/۳۳	۳/۶۶	۳/۶۵	۳/۶۰	۳/۸۵	۳/۳۵	۳/۵۹	۳/۷۰	۳/۳۱	۳/۳۱	۳/۵۸	۳/۸۴	۳/۹۵	۳/۳۷	۳/۷۱	۳/۳۸	۳/۰۰	۳/۱۳	۳/۲۶	۳/۴۳	۳/۳۷	۳/۳۵	
	محدودیت دسترسی به برق	۲/۵۷	۳/۸۰	۳/۰۷	۳/۰۴	۳/۲۹	۳/۳۱	۳/۴۰	۳/۶۱	۳/۰۵	۳/۲۳	۳/۰۰	۳/۰۰	۳/۲۳	۳/۲۳	۳/۵۲	۳/۰۶	۳/۶۸	۳/۶۸	۳/۰۷	۳/۰۷	۳/۵۸	۳/۸۸	۳/۴۶	۳/۷۴	۳/۴۸	۳/۰۹	۳/۱۹	۳/۱۵	۳/۴۳	۳/۸۶	۳/۷۲	۳/۷۳	
	محدودیت دسترسی به سوخت (گاز، گازوئیل و...)	۳/۱۲	۳/۶۶	۳/۵۰	۳/۵۶	۳/۱۳	۳/۸۶	۳/۱۹	۳/۳۱	۳/۰۸	۳/۱۶	۳/۱۶	۳/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۳/۲۳	۳/۵۳	۳/۲۳	۳/۹۳	۳/۸۹	۳/۹۲	۳/۳۵	۳/۸۱	۳/۷۹	۳/۸۳	۳/۵۳	۳/۰۰	۳/۴۹	۳/۶۳	۳/۶۸	۳/۵۰	۳/۸۲	۳/۱۴	
	منابع مالی و اناری در دسترس‌های خصوصی	۶/۸۶	۶/۳۴	۶/۳۸	۶/۰۱	۶/۱۳	۷/۴۹	۵/۸۷	۵/۱۹	۶/۹۲	۵/۷۸	۶/۷۹	۷/۰۷	۶/۸۷	۶/۳۰	۶/۰۷	۵/۸۸	۵/۸۵	۶/۸۳	۶/۰۴	۶/۰۴	۶/۳۲	۶/۸۶	۵/۶۳	۶/۸۹	۶/۹۶	۶/۳۳	۵/۵۷	۷/۱۰	۶/۹۲	۷/۲۳	۶/۶۸	۵/۹۵	۶/۴۸
	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	۷/۱۶	۶/۵۵	۶/۹۴	۶/۱۴	۶/۵۲	۷/۱۶	۶/۶۸	۶/۶۸	۶/۹۲	۵/۴۴	۶/۹۳	۶/۹۳	۶/۳۵	۶/۹۵	۶/۴۳	۶/۶۵	۶/۵۰	۷/۱۰	۶/۴۹	۷/۲۴	۷/۲۳	۶/۹۹	۶/۳۲	۶/۵۳	۷/۲۰	۶/۴۱	۵/۷۱	۶/۶۳	۶/۶۱	۷/۲۰	۶/۹۶	۶/۴۹	۶/۶۸

در جدول ۸، شاخص ملی به تفکیک مؤلفه‌های بیمایشی در استان‌ها قابل مشاهده است. با استفاده از جدول ۸ می‌توان تحلیل‌های مختلف در مورد وضعیت هر یک از مؤلفه‌ها در استان‌های مختلف و همچنین تعیین جایگاه استان‌ها در ارتباط با هر یک از مؤلفه‌های بیمایشی بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده ارائه نمود.

نمودار ۲ - شاخص استانی محیط کسب و کار

شاخص ملی = ۵/۷۷

شاخص محیط کسب و کار بر اساس رشته فعالیت اقتصادی

جدول ۹ - شاخص ملی محیط کسب و کار بر اساس رشته فعالیت اقتصادی

درصد تغییرات*	تابستان ۹۶	بهار ۹۶	رشته فعالیت
-۰/۸۸	۵/۷۳	۵/۷۸	عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل و ... (صادرات و واردات)
۳/۸۷	۵/۷۴	۵/۵۲	تولید صنعتی (ساخت)
۲/۳۶	۵/۴۷	۵/۳۵	آب رسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه
۳/۴۰	۵/۷۹	۵/۶۰	حمل و نقل و انبارداری
۱۱/۶۵	۵/۴۸	۴/۹۱	اطلاعات و ارتباطات
۱۳/۹۱	۵/۶۸	۴/۹۸	فعالیت حرفه‌ای، علمی و فنی
۱/۵۳	۵/۵۹	۵/۵۰	کشاورزی، جنگل‌داری و ماهی‌گیری
۳/۷۲	۶/۰۴	۵/۸۲	آموزش
۱۷/۴۲	۵/۸۹	۵/۰۲	اداری و خدمات پشتیبانی
۰/۲۶	۵/۵۲	۵/۵۰	هنر، سرگرمی و تفریح
۳/۵۷	۵/۲۱	۵/۰۳	خدمات مربوط به تأمین جا و غذا
۹/۴۱	۵/۸۳	۵/۳۳	مالی و بیمه
۳/۸۰	۵/۶۷	۵/۴۶	استخراج معدن
۵/۰۹	۵/۹۳	۵/۶۴	ساختمان
۲۹/۵۴	۵/۶۷	۴/۳۸	سلامت انسان و مددکاری اجتماعی
۵/۲۹	۵/۲۴	۴/۹۸	املاک و مستغلات

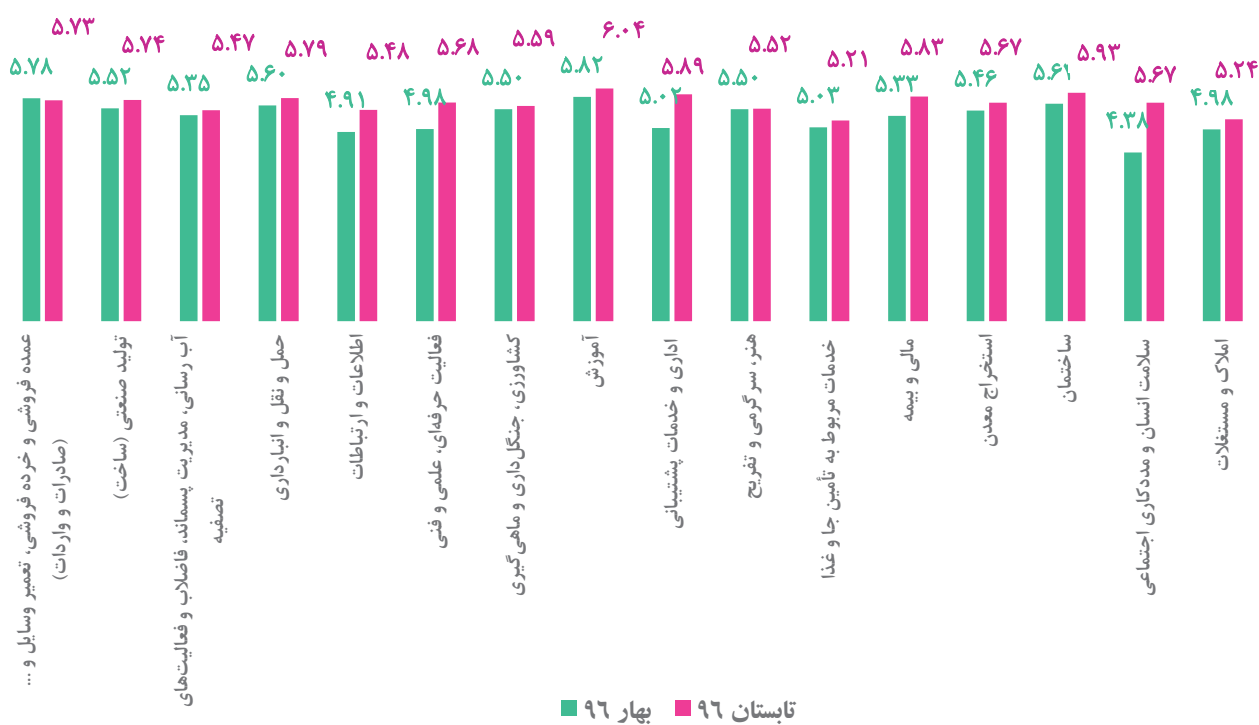
*: منفی بودن درصد تغییرات به معنای بهبود نسبت به فصل گذشته است.

با توجه به جدول ۹، در تابستان ۱۳۹۶، رشته‌های: ۱- آموزش ۲- ساختمان و ۳- اداری و خدمات پشتیبانی، به ترتیب دارای نامساعدترین محیط کسب و کار و رشته‌های: ۱- خدمات مربوط به تأمین جا و غذا ۲- املاک و مستغلات و ۳- آب رسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه به ترتیب مساعدترین محیط برای کسب و کار نسبت به سایر رشته‌های اقتصادی ارزیابی شده‌اند. لازم به ذکر است که از ۲۱ رشته فعالیت عمده اقتصادی، ۵ رشته فعالیت به دلیل قرار گرفتن در بخش عمومی و خانواری از چارچوب آمارگیری طرح حذف شده‌اند.

از آنجا که تعداد پرسشنامه‌های تکمیل شده در برخی رشته‌های اقتصادی برای تعمیم نتایج کافی نبوده است، لذا بروز نوسانات قابل توجه در عدد شاخص برخی فعالیت‌های اقتصادی نسبت به فصل گذشته مربوط به این موضوع بوده و با افزایش تعداد پرسشنامه‌های تکمیل شده در فصل‌های آینده، امکان ارائه تحلیل‌های فنی در مورد دلایل کاهش یا افزایش عدد شاخص میسر خواهد بود.

نمودار ۳ - شاخص محیط کسب و کار بر اساس رشته فعالیت اقتصادی

شاخص ملی محیط کسب و کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و اتاق‌ها

جدول ۱۰ - شاخص ملی به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و سه اتاق - تابستان ۱۳۹۶

اتاق اصناف			اتاق تعاون			اتاق بازرگانی			کل			عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)
درصد تغییرات	تابستان ۹۶	بهار ۹۶	درصد تغییرات	تابستان ۹۶	بهار ۹۶	درصد تغییرات	تابستان ۹۶	بهار ۹۶	درصد تغییرات	تابستان ۹۶	بهار ۹۶	
۹/۲۶	۵/۳۶	۴/۹۱	۵/۰۰	۵/۶۲	۵/۳۶	-۰/۲۸	۵/۸۰	۵/۷۸	۲/۷۶	۵/۷۱	۵/۵۵	
۱۹/۱۲	۴/۷۲	۳/۹۷	۲/۸۷	۴/۳۰	۴/۱۸	۴/۲۴	۴/۴۴	۴/۲۶	۵/۵۸	۴/۴۳	۴/۲۰	عدم استقبال همکاران و مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
۴/۷۱	۴/۷۹	۴/۵۷	۱۷/۶۳	۶/۲۰	۵/۲۷	-۱/۱۲	۶/۶۹	۶/۷۷	۴/۶۵	۶/۳۶	۶/۰۸	برداشت‌های سلیقه‌ای و غیرقابل پیش‌بینی مأموران از قوانین و مقررات (برق، گاز، محیط زیست، تامین اجتماعی و...)
۱۳/۹۲	۵/۶۹	۵/۰۰	۱۴/۵۲	۶/۶۵	۵/۸۱	۰/۴۶	۶/۶۵	۶/۶۱	۵/۷۸	۶/۵۴	۶/۱۹	بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد (دولتی یا خصوصی) به ایفای تعهدات و وعده‌هایشان
۱۳/۰۷	۵/۴۰	۴/۷۷	۱۲/۹۴	۶/۸۰	۶/۰۲	-۱/۴۹	۷/۱۱	۷/۲۲	۴/۰۹	۶/۸۴	۶/۵۷	بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار
۷/۹۹	۶/۷۱	۶/۲۱	۸/۲۷	۶/۸۶	۶/۳۴	۲/۹۵	۷/۲۴	۷/۰۳	۵/۱۶	۷/۰۸	۶/۷۴	بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)
۶/۸۵	۵/۸۶	۵/۴۸	۱۰/۹۶	۶/۵۴	۵/۹۰	-۲/۰۰	۶/۸۸	۷/۰۲	۲/۵۶	۶/۶۸	۶/۵۲	رویه‌های سختگیرانه در ادارات کار و بیمه برای مدیریت نیروی انسانی
-۰/۰۳	۴/۸۹	۴/۹۰	۲/۰۴	۵/۱۴	۴/۹۹	۲/۰۷	۵/۴۱	۵/۳۰	۲/۳۵	۵/۲۸	۵/۱۶	تمایل شهروندان به خرید کالاهای خارجی و بی‌ رغبتی به خرید محصولات ایرانی
-۰/۹۰	۶/۰۰	۶/۰۵	۲/۱۴	۶/۲۳	۶/۱۰	۰/۶۹	۶/۵۳	۶/۴۸	۱/۱۲	۶/۴۰	۶/۳۲	تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیر استاندارد و تقلبی در بازار
۷/۱۵	۵/۶۵	۵/۲۷	۷/۱۵	۶/۱۷	۵/۷۶	۲/۸۸	۶/۶۶	۶/۴۷	۴/۹۱	۶/۴۲	۶/۱۲	رقابت غیرمنصفانه شرکتها و موسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار
۱۰/۴۰	۶/۰۹	۵/۵۲	۵/۰۸	۶/۲۳	۵/۹۲	-۱/۲۵	۷/۳۰	۷/۳۹	۲/۰۸	۶/۸۹	۶/۷۵	رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
۷/۸۰	۷/۰۵	۶/۵۴	۳/۰۰	۷/۷۳	۷/۵۰	-۳/۱۵	۷/۵۲	۷/۷۷	-۰/۱۶	۷/۵۲	۷/۵۳	دشواری تامین مالی از بانک‌ها
۱۱/۶۲	۵/۷۳	۵/۱۳	۷/۱۱	۶/۰۶	۵/۶۵	۱/۲۲	۶/۲۲	۶/۱۴	۴/۱۵	۶/۱۲	۵/۸۸	فقدان یا شفاف نبودن اطلاعات موردنیاز برای فعالیت اقتصادی
۷/۱۴	۴/۷۲	۴/۴۰	۱/۱۱	۴/۹۵	۴/۸۹	۱/۴۹	۵/۱۴	۵/۰۶	۲/۲۷	۵/۰۴	۴/۹۳	ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
۱۶/۴۵	۶/۱۶	۵/۲۹	۱۰/۱۱	۶/۲۳	۵/۶۵	-۱/۶۵	۶/۶۸	۶/۷۹	۳/۴۷	۶/۵۱	۶/۲۹	ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران
۲/۷۵	۵/۵۵	۵/۴۰	۷/۶۳	۶/۱۰	۵/۶۷	۰/۵۴	۶/۳۵	۶/۳۲	۲/۹۵	۶/۳۰	۶/۰۲	وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار
۹/۷۷	۴/۸۸	۴/۴۵	۲/۵۵	۵/۲۱	۵/۰۸	۴/۲۶	۵/۰۰	۴/۸۰	۴/۴۲	۵/۰۴	۴/۸۳	ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
۷/۴۹	۶/۰۰	۵/۵۸	۲/۱۴	۶/۰۲	۵/۸۹	۰/۲۴	۵/۸۳	۵/۸۱	۱/۵۶	۵/۸۹	۵/۸۰	عرضه کالاهای قاچاق و رقابت غیر منصفانه محصولات خارجی و داخلی در بازار ایران
۱۷/۹۲	۵/۲۶	۴/۴۶	۸/۷۱	۵/۴۶	۵/۰۲	-۰/۱۴	۴/۸۶	۴/۸۷	۴/۱۵	۵/۰۶	۴/۸۶	فقدان یا نقص ارتباطات پسینی و پیشینی و خوشه‌های تولید
۶/۴۹	۵/۷۷	۵/۴۲	-۰/۹۳	۵/۹۶	۵/۹۰	۰/۵۲	۵/۶۴	۵/۶۱	۱/۲۵	۵/۷۴	۵/۶۶	قیمت‌گذاری و دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در بازار
۷/۳۶	۵/۱۲	۴/۷۸	-۳/۲۸	۴/۸۶	۵/۰۲	-۳/۷۲	۵/۶۶	۵/۸۸	-۱/۹۷	۵/۴۰	۵/۵۰	کارگریزی عمومی و استقبال نیروی کار از تعطیلی روزهای کاری
۸/۴۳	۶/۰۲	۵/۵۵	-۱/۵۰	۵/۴۴	۵/۵۲	-۴/۵۶	۵/۶۵	۵/۹۲	-۲/۲۳	۵/۶۳	۵/۷۶	کمبود تقاضای موثر در بازار
۱۱/۱۹	۵/۶۴	۵/۰۷	-۰/۳۲	۵/۴۷	۵/۴۵	۲/۲۳	۵/۳۰	۵/۱۹	۲/۶۳	۵/۳۸	۵/۲۴	کمبود فناوری‌های مورد نیاز
۹/۹۸	۵/۳۶	۴/۸۸	-۳/۵۵	۴/۵۶	۴/۷۳	-۰/۱۲	۵/۰۲	۵/۰۲	۰/۲۵	۴/۹۴	۴/۹۲	کمبود نیروی کار ماهر
۲/۳۷	۳/۳۵	۳/۲۸	-۵/۹۴	۳/۳۲	۳/۵۴	۲/۳۲	۳/۳۶	۳/۲۸	-۰/۰۳	۳/۳۵	۳/۳۵	محدودیت‌های دسترسی به ارتباطات (تلفن همراه و اینترنت)
۱۶/۸۴	۲/۷۵	۲/۳۵	۱/۵۳	۲/۸۲	۲/۷۷	۷/۷۶	۲/۶۷	۲/۴۸	۶/۸۵	۲/۷۲	۲/۵۴	محدودیت دسترسی به برق
۱۰/۸۲	۳/۲۴	۲/۹۲	۲/۴۲	۳/۴۴	۳/۳۲	۸/۸۰	۳/۰۰	۲/۷۶	۷/۰۲	۳/۱۴	۲/۹۴	محدودیت دسترسی به سوخت (گاز، گازوئیل و...)
۲۱/۹۴	۶/۰۱	۴/۹۳	۷/۰۶	۶/۲۵	۵/۸۴	۱/۲۱	۶/۶۶	۶/۵۸	۵/۱۸	۶/۴۸	۶/۱۶	مفاسد مالی و اداری در دستگاه‌های حکومتی
۹/۴۳	۵/۷۶	۵/۲۷	۴/۴۱	۶/۵۰	۶/۲۲	-۲/۳۴	۶/۹۱	۷/۰۸	۱/۰۵	۶/۶۸	۶/۶۱	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)

در بهار ۱۳۹۶، فعالان اقتصادی مشارکت کننده در این پایش، سه مؤلفه: ۱- دشواری تأمین مالی ۲- بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات) و ۳- رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات را نامناسب‌ترین و سه مؤلفه: ۱- محدودیت دسترسی به برق، ۲- محدودیت دسترسی به سوخت (گاز، گازوئیل و...) و ۳- محدودیت‌های دسترسی به ارتباطات (تلفن همراه و اینترنت) را مناسب‌ترین مؤلفه‌های محیط کسب و کار کشور نسبت به سایر مؤلفه‌ها ارزیابی نموده‌اند.

علاوه بر این، مهم‌ترین موانع کسب و کار بیان شده توسط فعالان اقتصادی زیرمجموعه هریک از سه اتاق بازرگانی، تعاون و اصناف ایران نیز در قالب جدول ۱۱ نشان داده شده است.

جدول ۱۱ - مهم ترین موانع کسب و کار بیان شده توسط فعالان اقتصادی زیرمجموعه هر یک از سه اتاق

۵	۴	۳	۲	۱	الویت	
					مجموعه	
بی ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)	رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	دشواری تأمین مالی از بانک‌ها	بهار ۹۶	کل
					تابستان ۹۶	
رویه های سختگیرانه در ادارات کار و بیمه برای مدیریت نیروی انسانی	بی ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار	رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)	دشواری تأمین مالی از بانک‌ها	بهار ۹۶	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران
					تابستان ۹۶	
بی ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)	رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	دشواری تأمین مالی از بانک‌ها	بهار ۹۶	اتاق تعاون ایران
					تابستان ۹۶	
تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیر استاندارد و تقلبی در بازار	موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با کسب و کار)	بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)	بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)	دشواری تأمین مالی از بانک‌ها	بهار ۹۶	اتاق اصناف ایران
					تابستان ۹۶	
کمبود تقاضای موثر در بازار	عرضه کالاهای قاچاق و رقابت غیر منصفانه محصولات خارجی و داخلی در بازار ایران	تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیر استاندارد و تقلبی در بازار	بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)	دشواری تأمین مالی از بانک‌ها	بهار ۹۶	اتاق اصناف ایران
					تابستان ۹۶	
کمبود تقاضای موثر در بازار	رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران	بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات)	دشواری تأمین مالی از بانک‌ها	بهار ۹۶	اتاق اصناف ایران
					تابستان ۹۶	

مهم‌ترین مشکل در مجموع سه اتاق دشواری تأمین مالی از بانک‌ها عنوان شده است. الویت دوم در اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات و در اتاق‌های تعاون و اصناف ایران، بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات) تعیین شده است. الویت سوم در اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت‌ها (مواد اولیه و محصولات) و در اتاق تعاون ایران، بی ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار و در اتاق اصناف ایران، ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران عنوان شده است.

نکته قابل توجه این است که در ۴ دوره پاییز و زمستان ۱۳۹۵ و بهار و تابستان ۱۳۹۶، کماکان مهم‌ترین مانع کسب و کار از نظر فعالان اقتصادی عضو اتاق‌ها، «دشواری تأمین مالی از بانک‌ها» اظهار شده است.

شاخص محیط کسب و کار بر اساس مدل کارآفرینی شین

جدول ۱۲ - شاخص محیط کسب و کار بر اساس نماگرهای مدل کارآفرینی شین

محیط	نماگر	شاخص نماگر			شاخص محیط			شاخص کل		
		درصد تغییرات	میانگین		درصد تغییرات	میانگین		درصد تغییرات	میانگین	
			تابستان ۹۶	بهار ۹۶		تابستان ۹۶	بهار ۹۶		تابستان ۹۶	بهار ۹۶
نهادی	محیط سیاسی امنیتی	۴/۰۹	۶/۵۰	۶/۲۴	۲/۴۳	۵/۹۸	۵/۸۴	۱/۸۹	۵/۹۲	۵/۸۱
	محیط علمی آموزشی	۰/۱۹	۵/۱۱	۵/۱۰						
	محیط فرهنگی	۰/۰۹	۵/۷۳	۵/۷۲						
	محیط فناوری و نوآوری	۲/۹۹	۵/۱۳	۴/۹۹						
	محیط قانونی و حقوقی	۲/۴۳	۶/۰۴	۵/۹۰						
	ساختار و عملکرد دولت	۲/۱۳	۶/۷۸	۶/۶۴						
اقتصادی	محیط اقتصاد کلان	۱/۴۸	۶/۰۱	۵/۹۲	۱/۲۹	۵/۸۴	۵/۷۷	۱/۸۹	۵/۹۲	۵/۸۱
	محیط مالی	-۰/۱۱	۷/۹۳	۷/۹۴						
	محیط جغرافیایی - زیر ساختها و ظرفیت‌های اقلیمی	۰/۸۵	۴/۲۴	۴/۲۰						
	ساختار تولید - انحصار، خوشه‌ها و مواد اولیه	۳/۵۷	۵/۹۹	۵/۷۹						

بر اساس نظریه عمومی کارآفرینی شین، شاخص ملی محیط کسب و کار ایران در تابستان ۱۳۹۶، عدد ۵/۹۲ (عدد ۱۰ بدترین ارزیابی است) را نشان می‌دهد به طوری که میانگین ارزیابی محیط نهادی (شامل محیط سیاسی، محیط آموزشی و علمی، محیط فرهنگی، محیط فناوری و نوآوری، محیط حقوقی و ساختار دولت) عدد ۵/۹۸ و میانگین ارزیابی محیط اقتصادی (شامل محیط اقتصاد کلان، محیط مالی، محیط جغرافیایی و ساختار تولید) عدد ۵/۸۴ است. نگاه اجمالی نشان می‌دهد همانند فصل گذشته محیط جغرافیایی با عدد ۴/۲۴ و محیط مالی با عدد ۷/۹۳ به ترتیب مساعدترین و نامساعدترین محیطها بر اساس نظریه عمومی کارآفرینی شین بوده‌اند.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که مؤلفه دشواری تأمین مالی از بانک‌ها همانند فصل گذشته، بیشترین سهم را در ایجاد محیط نامناسب برای فعالان اقتصادی در محیط مالی داشته است.

با توجه به جدول ۱۲، شاخص کل کارآفرینی شین نسبت به فصل بهار ۱۳۹۶، دارای درصد تغییرات ۱/۸۹ است که به معنی بدتر شدن جزئی در شرایط کارآفرینی در فصل تابستان سال ۱۳۹۶ نسبت به فصل بهار همان سال بوده است.

نمودار ۴ - شاخص محیط کسب و کار بر اساس مدل کارآفرینی شین

■ بهار ۹۶ ■ تابستان ۹۶

